

Uchwała z dnia 13 września 2000 r., III CZP 34/00

Przewodniczący: Sędzia SN Zdzisław Świeboda

Sędziowie SN: Iwona Koper, Mirosława Wysocka (sprawozdawca)

Sąd Najwyższy przy udziale Prokuratora Prokuratury Krajowej Jana Szewczyka w sprawie ze skargi dłużnika „K.”, Spółki Akcyjnej w L. przeciwko wierzycielowi Zakładom Mięsnym „Ł.Ł.”, Spółce Akcyjnej w Ł. na czynność komornika, po rozpoznaniu na posiedzeniu jawnym dnia 13 września 2000 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Lublinie postanowieniem z dnia 28 kwietnia 2000 r. do rozstrzygnięcia w trybie art. 390 k.p.c.:

„Czy w sprawie wszczętej na skutek skargi na czynność komornika, podlegającej wpisowi w stałej wysokości, można odrzucić, bez wezwania do uiszczenia opłaty, wniesione przez radcę prawnego zażalenie na postanowienie sądu, jeżeli od tego środka odwoławczego pobiera się ułamkową część wpisu stałego?”

podjął następującą uchwałę:

W sprawie wszczętej na skutek skargi na czynności komornika, podlegającej wpisowi stałemu, wniesione przez adwokata lub radcę prawnego nieopłacone zażalenie na postanowienie sądu, od którego pobiera się ułamkową część wpisu stałego, podlega odrzuceniu bez wzywania do uiszczenia opłaty.

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 5 stycznia 2000 r. Sąd Rejonowy w Lublinie odrzucił, na podstawie art. 17 ustawy z dnia 13 czerwca 1967 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 24, poz. 110 ze zm. – dalej "u.k.s.c."), zażalenie dłużnika na postanowienie wydane w sprawie ze skargi na czynności komornika. Sąd ocenił, że wpis od zażalenia, wynoszący piątą część wpisu stałego od skargi (§

52 i 53 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 grudnia 1996 r. w sprawie określenia wysokości wpisów w sprawach cywilnych, Dz.U. Nr 154, poz. 753 ze zm. – dalej "rozporządzenie o wpisach"), „jest wartością stałą”, a więc powinien być uiszczony przez wnoszącego zażalenie radcę prawnego jednocześnie ze złożeniem pisma, tego zaś pełnomocnik nie uczynił.

Rozpoznający zażalenie na wymienione postanowienie Sąd Okręgowy w Lublinie przedstawił Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia budzące poważne wątpliwości zagadnienie prawne, sformułowane w postanowieniu z dnia 20 kwietnia 2000 r.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Przepisy ustawy z dnia 13 czerwca 1967 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych i rozporządzenia z dnia 17 grudnia 1996 r. w sprawie określenia wysokości wpisów w sprawach cywilnych należą do kategorii pozakodeksowych norm o charakterze procesowym. Przy ich stosowaniu należy uwzględniać założenia i zasady kodeksu postępowania cywilnego, chociaż te akty prawne (ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych i rozporządzenie o wpisach) w danym zakresie zawierają regulacje autonomiczne. Zastosowanie przez sąd szczegółowych dyspozycji w nich zawartych następuje w ramach postępowania prowadzonego, jako całość, na podstawie przepisów kodeksu postępowania cywilnego, znajdującego zastosowanie w postępowaniu dotyczącym kosztów (art. 28 u.k.s.c.). Obowiązujący w danym czasie model postępowania cywilnego, realizowany przez przepisy kodeksu, wpływa na wykładnię i stosowanie norm zawartych w przepisach szczególnych, które – mając charakter pozakodeksowy – pozostają elementem systemu postępowania, który stanowić powinien spójną całość.

Poszukiwanie właściwej treści i znaczenia przepisów regulujących zasady ponoszenia kosztów sądowych wymaga zatem uwzględnienia radykalnych zmian, zapoczątkowanych w tym systemie przez nowelizację kodeksu postępowania cywilnego obowiązującą od dnia 1 lipca 1996 r. (Dz.U. Nr 43, poz. 189 ze zm.). Jedną z nich jest zwiększenie kontrydykcyjności postępowania. Nowy jest sposób widzenia powinności stron, których sąd nie ma obowiązku wyręczać ani czynnie wspomagać w realizowaniu założonych przez nie celów procesowych. Tracą na sile argumenty oparte na założeniu, że należy minimalizować wymagania, którym

sprostą musi strona prowadząca proces cywilny, a zwłaszcza, gdy zastępowana jest przez profesjonalnego pełnomocnika.

Dotychczas przy wykładaniu przepisów dotyczących ponoszenia opłat sądowych – w tym także na tle stosowania art. 17 u.k.s.c. – ujawniała się niejednokrotnie tendencja, by wymagań stawianych stronie nie traktować zbyt rygorystycznie, i to nawet wtedy, gdy czynności te podejmował za stronę adwokat lub radca prawny. Brak jest, w obecnym modelu postępowania cywilnego, uzasadnionych podstaw do podtrzymywania tej tendencji.

To, co powiedziano, nie oznacza odstąpienia od tezy, że stanowczo egzekwowane od stron obowiązki procesowe powinny być określone w sposób wyraźny i dokładny, tak aby strony nie zostały obciążone skutkami nie dość jasnej i budzącej wątpliwości ich treści. Ma to istotne znaczenie zwłaszcza wtedy, gdy są to skutki tak poważne, jak przewidziane w art. 17 u.k.s.c. Bliższa analiza treści tego przepisu, w powiązaniu z innymi przepisami tej ustawy oraz z przepisami rozporządzenia o wpisach, nie daje podstaw do obaw, że zachodzi tu stan niepewności zagrażający uprawnieniom stron postępowania cywilnego.

Istota rozważanego zagadnienia sprowadza się do określenia charakteru wpisu, który ujęty jest jako ułamkowa część wpisu stałego, w kontekście użytego w art. 17 u.k.s.c. określenia „opłata w wysokości stałej”.

Konkretny wpis, który wzbudził wątpliwości będące źródłem przedstawienia zagadnienia prawnego, to wpis od zażalenia na postanowienie wydane w sprawie ze skargi na czynności komornika (§ 52 i 53 pkt 7 rozporządzenia o wpisach). Trafnie przyjął Sąd Okręgowy, powołując się na uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 25 czerwca 1998 r., III CZP 15/98 (OSNC 1998, nr 12, poz. 201), której tezę i uzasadnienie Sąd Najwyższy w obecnym składzie także w pełni podziela, że wpis od zażalenia na postanowienie wydane przez sąd w postępowaniu ze skargi na czynności komornika, to piątą część wpisu należnego od skargi, a więc od wpisu stałego, określonego w § 52 rozporządzenia o wpisach.

Ustawa o kosztach sądowych przewiduje trzy rodzaje wpisów: stosunkowy, stały oraz wpis o określonej dolnej i górnej granicy (art. 29). Wysokość tak określonych wpisów ustalana jest w wydawanych na podstawie ustawy rozporządzeniach (obecnie w rozporządzeniu z dnia 27 grudnia 1996 r.). Pojęcie „wpisu w ułamkowej części” nie występuje w ustawie o kosztach sądowych, pojawia się natomiast w rozporządzeniu o wpisach (§ 2). Rację ma Sąd Okręgowy, gdy

twierdzi, że „wpis w ułamkowej części” nie jest, w rozumieniu ustawy, odrębną kategorią wpisu oraz że zawsze określona ułamkiem część odnoszona jest do jednego z trzech rodzajów wpisu (stosunkowego, stałego, o określonych granicach). Konsekwentnie, wpis określony w „ułamkowej części” należy do tej samej kategorii, co wpis, którego stanowi ułamkową część.

Art. 17 u.k.s.c. nie posługuje się pojęciem wpisu stałego, lecz pojęciem „opłaty w wysokości stałej” ; niewątpliwie opłata ta jest wpisem, skoro ustawa przewiduje tylko dwie kategorie opłat sądowych : wpis i opłatę kancelaryjną (art.3). Odczytanie tego sformułowania tak, aby pozostawało w zgodzie z jego brzmieniem, nie daje podstaw do przypisywania pojęciu „opłaty w wysokości stałej” znaczenia węższego aniżeli pojęciu wpisu stałego. Opłata w wysokości stałej to taka opłata, której wysokość jest stała, taka sama, jednakowa. Takiemu kryterium odpowiada nie tylko opłata, która jest wyrażona kwotowo (przepis ten zresztą nie posługuje się pojęciem „kwoty”, ale pojęciem wysokości opłaty), lecz także taka, która, stanowiąc określony, zawsze taki sam ułamek określonej kwoty, ma zawsze taką samą wysokość („wysokość stałą”). Gdy zażalenie podlega opłacie w wysokości piątej części kwotowo określonego wpisu stałego od pisma wszczynającego postępowanie w danej sprawie, to opłata ta zawsze będzie opłatą w takiej samej wysokości („w wysokości stałej”). Zastrzeżenie dolnej granicy opłaty określa również wysokość stałą (§ 2 rozporządzenia o wpisach). Chociaż więc przepis nie określa kwotowo wpisu należnego od zażalenia, to jego wysokość nie budzi wątpliwości..

Przepis art. 17 zdanie drugie u.k.s.c. dotyczy środków zaskarżenia, do których niewątpliwie zaliczają się, traktowane jako środki zaskarżenia *sensu stricto* , środki odwoławcze, w tym zażalenie. W wypadku zażaleń, regułą jest uiszczanie piątej części wpisu (por. § 9 ust. 3 pkt 2, § 20 ust. 1, § 53 pkt 7 rozporządzenia o wpisach), stosunkowego lub stałego. Wobec sformułowania art. 17 zdanie drugie u.k.s.c., brak jest racjonalnego powodu, by odczytywać go w sposób praktycznie wyłączający jego zastosowanie do zażaleń (dotyczyć by wówczas mógł tylko wyjątków).

Gdy więc adwokat lub radca prawny wniesie nieopłacone zażalenie podlegające opłacie w wysokości ułamkowej części wpisu stałego (opłacie w wysokości stałej), czynność taka podlegać będzie sankcji przewidzianej w art. 17 zdanie 2 u.k.s.c. Dotyczy to również wniesionego przez radcę prawnego

nieopłaconego zażalenia na postanowienie sądu, wydane w sprawie ze skargi na czynności komornika (§ 52 i § 53 pkt 7 rozporządzenia o wpisach.).

Sąd Okręgowy, wyrażając pogląd prawny zgodny z przedstawionym stanowiskiem, dopatrył się źródeł swoich wątpliwości w niektórych wypowiedziach doktryny oraz w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 8 maja 1990 r., III CZP 23/90 (OSP 1991, nr 2, poz. 41). Zgodnie z tą uchwałą, w sprawie wszczętej na skutek wniosku podlegającego opłacie w wysokości stałej nie można odrzucić – bez wezwania o uiszczenie opłaty – wniesionego przez adwokata zażalenia na postanowienie sądu, jeżeli od tego środka zaskarżenia pobiera się ułamkową część wpisu stałego.

Co do wypowiedzi w doktrynie, stwierdzić trzeba, że generalnie formułują one tezę, iż wpis stały musi być wyraźnie i dokładnie określony w rozporządzeniu, a jego obowiązywanie i wysokość nie mogą budzić żadnych wątpliwości. Gdy uwzględni się to, co wyżej powiedziano, poglądy te nie okażą się sprzeczne z tezą podjętej obecnie uchwały. Jak bowiem wykazano, zarówno charakter wpisu określonego jako ułamkowa część wpisu stałego, jak i jego wysokość, w sposób wyraźny wynikają z przepisów ustawy o kosztach sądowych i rozporządzenia o wpisach. Nie można przy tym abstrahować od istotnej okoliczności, że negatywne konsekwencje procesowe nieuiszczenia właściwego wpisu mają zastosowanie wyłącznie w wypadku, gdy dopełnienie właściwych czynności obciąża adwokata lub radcę prawnego, a więc osoby, którym nie ma powodów przypisywać trudności w rozumieniu treści i znaczenia norm prawnych.

Odniesienie się natomiast do stanowiska wyrażonego przez Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 8 maja 1990 r., należy poprzedzić odwołaniem się do wstępnej części niniejszych rozważań, w której wyrażono potrzebę dokonywania wykładni przepisów w kontekście aktualnie obowiązującego stanu prawnego, w tym nowego modelu postępowania cywilnego. Uchwała ta powzięta została przed radykalną zmianą tego modelu, przy odmiennym sposobie postrzegania roli i obowiązków stron procesu cywilnego oraz ich pełnomocników.

Pogląd, że art. 17 u.k.s.c. nie ma zastosowania, gdy pismo podlega opłacie określonej ułamkowo, a nie „opłacie określonej kwotą pieniężną, jaką jest opłata stała”, został wyrażony w uzasadnieniu uchwały Sądu Najwyższego z dnia 14 czerwca 1991 r., III CZP 50/91 (OSNCP 1992, nr 3, poz. 39), jednakże nieprzytoczenie motywów, które doprowadziły do takiego stwierdzenia, czyni

niemożliwym odniesienie się do nich. Z tego względu konieczne jest jedynie rozważenie, czy argumenty przytoczone w uzasadnieniu uchwały z dnia 8 maja 1990 r. zachowały dostateczną siłę, aby sprzeciwiać się odmiennemu spojrzeniu na tę kwestię obecnie.

Jeden z tych argumentów wyraża się w stwierdzeniu, że dla ustalenia wysokości opłaty w postaci ułamkowej części, niezbędne jest przeprowadzenie operacji rachunkowej. Gdy zważy się, że operacja ta polega na podzieleniu określonej, stałej liczby przez pięć, nie można uznać, by stawiało to pełnomocnika strony przed trudnym zadaniem, a ponadto – co ważniejsze – nie budzi żadnych wątpliwości, że wynik tej operacji może być tylko jeden. Usuwa to możliwość powoływania się na niepewność, niejasność co do wymagania, któremu reprezentowana przez pełnomocnika strona musi sprostać, aby nie narazić się na sankcję przewidzianą w art. 17 u.k.s.c. Przypomnieć w tym miejscu warto, że Sąd Najwyższy przyjmował już, że wpis stały w danej sprawie może odpowiadać wielokrotności kilku wpisów stałych, co praktycznie oznacza, że określenie jego wysokości także wymaga, równie zresztą prostej, operacji rachunkowej (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 lutego 1998 r., I CKN 728/97, OSNC 1998, nr 9, poz. 148).

Drugi argument odwołuje się do faktu, że w rozporządzeniu o wpisach został przewidziany wpis stały od zażaleń, określony kwotowo. Dla oceny wagi tego argumentu, nieodzowne jest sięgnięcie do odpowiednich przepisów rozporządzenia, czyli do § 4 ust. 1, § 18 ust. 3 i 4 oraz § 20 ust. 3. W § 4 ust.1 rozporządzenia przewidziano wpis stały w kwocie 15 zł od zażalenia na postanowienie o oddaleniu wniosku o wyłączenie sędziego, ławnika lub biegłego, skazania na grzywnę i odmowy zwolnienia od grzywny, przymusowego sprowadzenia lub aresztowania świadka oraz odmowy zwolnienia od przymusowego sprowadzenia, wynagrodzenia biegłego i należności świadka. Rodzajowy zakres wymienionych postanowień wyraźnie wskazuje na zamiar oderwania wysokości opłaty od przedmiotu samej sprawy, a także trybu postępowania i wartości przedmiotu sporu (w procesie), co mogło nastąpić jedynie przez określenie, niezależnej od tych czynników, opłaty w oznaczonej kwocie. W § 18 ust. 3 i 4 przewidziano wpisy stałe od zażaleń na postanowienie Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów oraz Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki; oznaczenie konkretnej kwoty wpisu dotyczy tu więc takich zażaleń, które inicjują postępowanie sądowe i są pierwszą opłatą w sprawie.

Analogiczny charakter mają zażalenia na czynność notarialną lub na jej odmowę (§ 20 ust. 3 pkt 2). Wreszcie zażalenie w sprawie, w której postępowanie zostało wszczęte z urzędu (§ 20 ust. 3 pkt 1), podlega opłaceniu bez możliwości odniesienia się do wpisu pobranego od pisma wszczynającego postępowanie. Przy wszystkich różnicach pomiędzy tymi zażaleniami, ich cechą wspólną jest zamierzone (choć wywołane różnymi przyczynami), autonomiczne i tylko im przypisane kwotowe określenie wpisu. Zażalenia te stanowią wyraźny wyjątek od wskazywanej już ogólnej zasady pobierania od zażalenia ułamkowej części wpisu (stosunkowego, stałego, tymczasowego). Fakt zatem, że w rozporządzeniu przewidziano przypadki, w których stały wpis od zażalenia jest określony kwotowo, nie sprzeciwia się uznaniu, że opłata od zażalenia w wysokości ułamkowej części wpisu stałego, jest także „opłatą w wysokości stałej” w rozumieniu art. 17 u.k.s.c.

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy, na podstawie art. 390 k.p.c., rozstrzygnął przedstawione zagadnienie prawne, jak w uchwale.

